

מוכרין להם שדות גזירה שמא יבואו למכור
אף בארץ ישראל —

ומשכירין אף שדות, וכל שכן בתים. ולא
גזרו שכירות משום מכירה, ומכירת חוץ
לארץ משום מכירת ארץ ישראל, היות שזה
גזירה לגזירה [והיינו, גזרו חכמים גזירות,
ועשו הרחקות לאיסורים, מדין "ושמרתם את
משמרתיי", שמשמעותו, יש לגזור גזירות
ולעשות הרחקות כדי שלא יבואו לעבור על
איסורי תורה. אך אין מצוה בתורה לגזור
גזירות כדי שלא יעברו על גזירות],

דברי רבי מאיר.

רבי יוסי אומר: בארץ ישראל משכירין להם
בתים ולא גזרו שמא יבואו למכור. אבל אין
מוכרין להם בתים, כיון שדבר זה הוא איסור
מן התורה, מדין "לא תחנם".

אבל לא משכירין שדות, גזירה שמא יבואו
למכור להם.

ובסוריא, מוכרין בתים. ולא גזרו על מכירת
"בתים" שם שמא יבואו למכור בארץ
ישראל. וכל שכן שמשכירין בתים.

ומשכירין שדות. משום שהוא גזירה
לגזירה, שכירות משום מכירה, וסוריא משום
ארץ ישראל. אבל אין מוכרין שם שדות,
גזירה שמא יבואו למכור בארץ ישראל.

ובחוץ לארץ, הרחוקה מארץ ישראל, לא

אין משכירין להם בתים בארץ ישראל
גזירה שגזרו חכמים שלא יבואו "למכור",
ואין צריך לומר ולאסור השכרת שדות,
ובגמרא יבואר מדוע חמור איסור השדות
יותר מבתים.

"סוריא" היא מקום ליד ארץ ישראל, והיא
הנקראת בתורה "ארם צובה". דוד המלך
כיבשה וחבר אותה לארץ ישראל, ונקראת
"כיבוש יחיד" היות שכיבוש זה היה בלי
עצת דבר ה' באמצעות ה"אורים ותומים"
ובלי השתתפות העם.

בהוה אמינא סברין, שאין לסוריא דיני ארץ
ישראל, והטעם שגזרו בה במקצת, הוא:
משום שמא יבואו להקל אף בארץ ישראל.

ובסוריא הקילו חכמים יותר משכירין להם
בתים, ולא גזרו שאם יתירו לשכור יבואו
אף למכור, שאף אם ימכרו, לא יעברו על
איסור דאורייתא, היות וסוריא אינה כארץ
ישראל, ולא נאמר עליה איסור "לא תחנם",
לא תתן להם חנייה בקרקע. אך אין מוכרין
בתים, משום שיש לגזור שמא יבואו למכור
אף בארץ ישראל —

אבל לא משכירין שם שדות. והגמרא תבאר
מדוע החמירו חכמים יותר בשדות.

ובחוץ לארץ, מקומות הרחוקים מארץ
ישראל, הקילו יותר ואמרו: אף מוכרין להם
בתים. ולא גזרו שמא יבואו למכור אף
בארץ ישראל, כי בבתים הקילו, אבל אין

זו". כלומר, בתחילה "אילן", שאין בו חידוש
מיוחד, לא לפי רבי מאיר ולא לפי רבי יהודה.
ואחר כך "שחת", להודיענו "כחו" של רבי
מאיר, ו"קמה", להודיענו "כחו" של רבי יהודה.

להשמיענו שרבי מאיר אוסר אף בדבר שיש
סברא שתיכף יקצרנו, כבר השמיענו "קמה".
ולמה אמרה הברייתא אילן?

ומתריצים, שסדר הברייתא הוא "לא זו אף

גזרו כלום, ומוכרין אלו ואלו, בתים ואף שדות.

גמרא

שנינו במשנה, בשדות החמירו חכמים וגזרו יותר מבתים.

ומבאר הגמרא מדוע הוא כך.

מאי מהו הביאור בדברי המשנה "אין צריך לומר שדות"? מהי חומרתן של שדות?

אילימא, אם נאמר, משום דאית בה תרתוי, שיש בשדה שתי סיבות להחמיר, חדא, משום הלאו של חניית קרקע, הנלמד [בסוגיא לעיל] ממה שנאמר "לא תחנם". וחדא, עוד סיבה: משום דקא מפקע לה ממשער, שהישראל במכירתו לגוי מפקיע

אף במקום שאמרו שיותר להשכיר בית [לרבי יוסי אף בארץ ישראל, ולרבי מאיר בסוריא],⁽¹⁾ מותר להשכיר רק לצורך אוצר של עצים ותבן, ולא לבית דירה אמרו. לא התירו להשכיר לגוי שישתמש בו לצורך מגורים, מפני שהוא מכניס לתוכו עבודת כוכבים. שנאמר [דברים ז'] "לא תביא תועבה אל ביתך".

ובכל מקום — לא ישכיר לו את המרחץ הציבורי מפני שהוא נקרא על שמו של הישראל, ויש חשש ל"מראית עין", שהרואה שמחממין בו בשבת, יחשוב שהבלנים הם שכירים של הישראל, ואינו יודע שעתה הוא מושכר בידי הגוי.

ואף שאסור לצאת לחוץ לארץ, מכל מקום לא יגרע מלהיקרא ביתו.

ועוד, האם יפטר גם ממצות מזוזה, כי אינו נקרא ביתו?! והתוס' מוכיחים שישראל הקונה בית בחוץ לארץ חייב במזוזה.

על קושיה זו האחרונה מתרץ הריטב"א בשם רבינו תם [ובתוס' מובא בקיצור] שהטעם

שחייבים, הוא: משום שמזוזה היא "חובת הדר", והישראל דר בבית.

[ג] רבינו אלחנן בתוספותיו מבאר, שהאיסור מן התורה הוא שלא יביאה הישראל אל ביתו כשהוא דר בו, אלא שחכמים החמירו אף אם הגוי דר בו. והואיל והוא איסור דרבנן, הקילו בחוץ לארץ.

ומדברי הרא"ש משמע, שהטעם שאכן הקילו בחוץ לארץ הוא משום שהגוי אינו מכניס בקביעות [כמו שמבואר לעיל בשם תוס' — טעם א']

1. האם איסור השכרת בית דירה לגוים שייך אף בחוץ לארץ?

הראשונים דנים בכך, ואומרים שיותר להשכיר. ויש שלמדו כן מדברי תלמוד ירושלמי.

ונחלקו מה טעם ההיתר, ונביא מקצת דבריהם.

[א] התוס' [ד"ה אף] סוברים: שהאיסור הוא רק אם מכניס אלילים בקביעות, אבל הגוים בחוץ לארץ [בזמניהם] לא הכניסו אלא כשהיה להם פגר או גוסס.

[ב] התוס' מביאים טעם בשם רבינו חיים כהן, משום שבחוץ לארץ אינו נקרא ביתו של הישראל ולא נאמר עליו "לא תביא תועבה אל ביתך".

התוס' הקשו על שיטה זו, ומבואר יותר בתוס' רבינו אלחנן: וכי למה לא יקרא ביתו, הלא לישראל יש קנין בחוץ לארץ כמו לגוי,

את תנובת השדה מתרומות ומעשרות, כי לא יופרשו ממנה תרומות ומעשרות (2) —

ומתריצין: **אמר רב משרשיא: מזוזה, איננה חיוב המוטל על הבית, אלא חובת הדר הוא, החיוב מוטל על בעל הבית, שנאמר [דברים ו] "על מזוזות ביתך", ודרשינן "ביתך" מלשון "ביאתך", דהיינו, המצווה מוטלת על האדם הנכנס לבית ויוצא ממנו לקבוע**

אי הכי, אם כן קשה, בתים נמי, איכא תרתי, יש גם בבתיים שתי סיבות להחמיר: חדא משום חניית קרקע, כי גם בבתיים יש איסור חנייה, והדא, ועוד סיבה, דקא מפקע ליה לבית ממזוזה, שהגוי לא יקבע מזוזה בביתו הקנוי לו.

הראשונים מביאים את דעת הר"ש משאנץ [מובא בתלמידי רבינו יונה] שסוגייתנו הולכת אפילו לפי הסובר שאין קנין לגוי בארץ ישראל, כי אף על פי שקדושת הארץ נשאת, והפירות חייבים במעשרות, ואינם מופקעים, בכל זאת, כיון שאין הגוי מפריש, יש כאן הפקעה מתרומות ומעשרות בפועל.

התוס' מקשים על פירוש זה: אם כן, למה אמרה הגמרא לקמן שרבי יוסי אוסר שכירות "גזירה" משום מכירה, והרי לפי זה, שכירות עצמה היא הפקעה, כיון שהגוי לא יפריש ממנה?

וביתר ביאור, בשלמא אם ההפקעה במכירה היא בעצם קדושתה של הארץ, שייך לומר שטעם זה הוא רק במכירה ולא בשכירות, כיון שבשכירות הוא אינו מפקיע את הקרקע מקדושתה, כי השדה ממשיכה להיות שייכת לישראל, והיא נשאת בקדושתה. אבל אם נאמר שההפקעה היא בכך שהגוי "אינו מפריש", מה חילוק יש בין מכירה להשכרה?

[המהרש"א מוסיף, שהתוס' יכלו להוכיח כן מדברי רבי מאיר בסוריא].

ועוד מקשים התוס', שלשון "מפקיע" משמעו מפקיע מעצם החיוב, ואילו למאן דאמר "אין קנין", אין כאן "הפקעה", כי יש אפשרות שהפירות אכן יופרשו, כשזרעו בידי ישראל? לכן מבארים התוס' והרשב"א והריטב"א

ד[הרא"ש מתיר, מטעם שאנו דרים בין גוים תקיפים, ובדיני הגוים — שכירות הוא כמכירה, לכן לא נקרא ביתו של הישראל.

ה[הרמב"ן והרשב"א והר"ן כתבו: התורה באמרה "לא תביא תועבה אל ביתך" אסרה רק כשהישראל מכניסה לתוך ביתו [הרא"ה והריטב"א כתבו: התורה באה לאסור איסור הנאה מעבודה זרה] והאיסור הוא רק מדרבנן, והמשנה הביאה את הפסוק ל"אסמכתא בעלמא" —

ולכן, בארץ ישראל שאנו מצוין לעקור את האלילים ולשרש אחריה — אסרו חכמים, וכן בסוריא מפני שהיא קרובה לארץ ישראל, אבל בחוץ לארץ שאין אנו מצווים לשרש אחר האלילים, מותר להשכיר אפילו לבית דירה.

2. נחלקו תנאים ואמוראים בפרק השולח [גיטין מז א] האם קנין של גוי בארץ ישראל מפקיע את קדושת הארץ לגבי תרומות ומעשרות, או לאו. יש מי שסובר שאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר. ולכן, גוי שקונה שדה בארץ ישראל, אינו מפקיעה מקדושתה, אלא הפירות של השדה חייבים בתרומות ומעשרות [בתנאים מסויימים, כגון שיהיה גמר מלאכתם נעשה בידי ישראל], ואם לא הופרשו, הרי הפירות "טבל".

ויש מי שסובר "יש קנין", שקניית הגוי מפקיעה את השדה מקדושתה לגבי מעשרות, והפירות אינם חייבים בתרומות ומעשרות.

(3) מזוזה.

ולכן, המוכר בית לגוי אינו מפקיע את ה"בית" מחובת מזוזה, כי ה"בית" לא חייב במזוזה. זאת בניגוד לשדה, שחובת וקדושת תרומות ומעשרות מוטלת עליה.

שנינו במשנתנו: **בסוריא משכירין בתים אבל לא שדות... דברי רבי מאיר**. הגמרא סברה שטעמו של רבי מאיר האוסר בסוריא, הוא: משום גזירה שמא יבואו להתיר אף בארץ ישראל, ולכן מקשינן —

מאי שנא מכירה במה שונה מכירת בתים — דלא שלא התירו חכמים בסוריא —

משום גזירה אטו [— שמא יבואו להתיר] מכירה דארץ ישראל האסורה מן התורה —

וקשה, **אי הכי אם כן משכירות נמי נגזור** למה לא גזרו אף שכירות בתים, כשם שאסור בארץ ישראל?

ומתריצין: **היא גופא** אף שכירות בעצמה בארץ ישראל — אינה אסורה אלא משום גזירה —

והאם **אנן** אנו חכמים **ניקום ונגזור גזירה** שכירות בתים בסוריא **לגזירה** אטו שכירות בארץ ישראל שהיא בעצמה איננה אלא גזירה? ! והלא אין גוזרין גזירה לגזירה.

ומקשינן: האם לא גזרינן גזירה לגזירה — **והא שכירות של שדה דבסוריא, דגזירה לגזירה היא** אטו שכירות בארץ ישראל, ושכירות בארץ ישראל עצמה היא גזירה אטו מכירה וקא גזרינן וגזרו חכמים?

ומתריצין: **התם בסוריא לאו גזירה אטו ארץ ישראל היא —**

אלא שסוריא עצמה אסורה בנתינת חנייה לגוי כשם שארץ ישראל אסורה, כי קסבר רבי מאיר סובר: **כיבוש יחיד** שסוריא נכבשה על ידי דוד **שמיה כיבוש** ונסתפחה לארץ ישראל.

שחייב במזוזה.

אבל אם נאמר כדעת התוס' והראשונים שסוגייתנו היא רק למאן דאמר "יש קנין" — לכאורה קשה, מה שונה הפקעת "עצם" החיוב של מעשרות מהפקעת "עצם" החיוב של מזוזה? ומבארים התוס': במזוזה אין חיוב כלל על הבית, אלא על הדר, וגם אם הבית לא ימכר לגוי, אלא שלא ידור שם ישראל, אין שום חיוב מזוזה על הבית, ולכן אין כאן שום "הפקעה" ממזוזה, כי מעולם לא היה חיוב מזוזה על הבית. מה שאין כן לגבי חיוב תרומות ומעשרות מפירות השדה, שיש חיוב בשרה זו להפריש מפירותיה תרומות ומעשרות, שהרי אם יזרענה ישראל, הוא יפריש ממנה אף על פי שהיא

ועוד ראשונים, שסוגייתנו היא רק לדעת מאן דאמר "יש קנין", וההפקעה היא מעצם החיוב, ולפיו אף אם הישראל יזרע את הפירות, לא יתחייב במעשרות.

והרשב"א מוסיף, שטעם האיסור הוא משום ש"אסור להפקיע קדושת הארץ". ועוד, משום שממעט חלק הלוי [ובריטב"א: גזל השבט]. ועיין בהערה הבאה.

3. לפי הדעה שבהערה הקודמת, שסוגייתנו היא אפילו לפי מאן דאמר "אין קנין", החילוק פשוט — שבשדה, לא יפריש הגוי מעשרות מפירות החייבים, ויש כאן הפקעה ממש, אבל בבית, אין הפקעה ממצות מזוזה, היות שאין כאן "בית"

ומה שאסור "למכור" בהם שדות או בתים הוא משום הלאו של "לא תחנם" —

ו"שכירות" — בשדה גזרו חכמים אטו מכירה בסוריא⁽⁴⁾, ובבית לא גזרו —

והטעם לחלק בין בתים לשדות, הוא:

שדה, דאית בה תרתו שתי סיבות לא למכור, גם "לא תחנם" וגם משום שמפקיע ממנה מעשרות, לכן גזרו ביה רבנן אטו מכירה. ואולם, בתים, דלית בהו תרתו, שאין בהם שתי סיבות לא למכור, לא גזרו בהו רבנן.

שנינו במשנתנו: **ובחויץ לארץ, מוכרין להם בתים, ומשכירין שדות, דברי רבי מאיר.**

והגמרא ממשיכה לבאר דעת רבי מאיר.

שדה, דאית בהו תרתו — גזרו בהו רבנן שלא למכור בחוץ לארץ, שמא יבואו להתיר למכור בארץ ישראל [ולא גזרו על שכירות משום שהוא גזירה לגזירה].

בתים, דלית בהו תרתו, לא גזרו בהו רבנן

אף במכירת בתים.

שנינו במשנתנו: **רבי יוסי אומר בארץ ישראל משכירין להם בתים. אבל לא שדות.**

הגמרא מבארת טעמו של רבי יוסי:

מאי טעמא של רבי יוסי, שלא גזר שכירות בתים בארץ ישראל אטו מכירת בתים, כשם שגזר שכירת שדות אטו מכירת שדות?

שדות, דאית בהו תרתו, גזרו בהו רבנן. אבל בתים, דלית בהו תרתו — לא גזרו בהו רבנן אף בארץ ישראל.

עוד אמר רבי יוסי: **ובסוריא, מוכרין בתים ומשכירין שדות.**

ומבארת הגמרא: **מאי טעמא** של רבי יוסי שגזר מכירה בשדות בסוריא, ולמה לא גזר מכירה בבתים?

קסבר רבי יוסי, **כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש**⁽⁵⁾. וכיבוש סוריא שהיה בגדר כיבוש יחיד אינו מקדש אותה בקדושת ארץ ישראל, ולכן נשאר דינה של סוריא כחוץ

מהרש"א שגרס גירסא אחרת.

5. נחלקו הראשונים בפירוש "כיבוש יחיד", ומה הטעם של המאן דאמר "לא שמיה כיבוש", וכמה שונה מ"כיבוש רבים".

רש"י סובר, מפני שדוד כבשה בלי דבר ה' כגון אורים ותומים ובלו שיתוף העם במלחמה. והתוס' סוברים: כיון שדוד כבשה, עוד בטרם שגמרו לכבוש את כל ארץ ישראל, ועדיין לא הוריש את היבוסו יושב ירושלים, ולכן לא היה לו רשות לכבוש מקומות אחרים.

כי התורה אמרה "והוריש ה' את כל הגוים האלה מפניכם", ואחר כך אמרה "כל המקום

בבעלות הגוי. ונמצא, שכאשר הגוי זורע אותה ואינו מפריש ממנה תרומות ומעשרות, הפקיע הישראל, שמכר את השדה הזאת לגוי, את פירות השדה הזאת מתרומות ומעשרות. ועיין עוד בתוס'.

הרשב"א מחלק בלשון אחר: בית — לא איכפת לנו אם נפקיע אותו ממזווה, דמזווה חובת הדר הוא "לשומרו מן המזיקין", ואם הגוי אינו משמר ואינו ניצל, מאי איכפת לן. אבל הפקעת שדה יש כאן נזק לישראל, שממעט חלק הלוי, ועל כך גזרו חכמים.

4. מבואר על פי גירסת הרש"ש ברש"י. ועיין

תנא, שנינו ברייתא: אין שכונה פחותה משלשה בני אדם.

ומבררין: משמע שלשנים מותר למכור, וליחוש, הרי יש לחשוש, דלמא שמא אזיל האי ישראל, כלומר, שמא ילך הישראל ומזבין, ואכן ימכור רק לחד עובד כוכבים, ואולם, לאחר מכן, אזיל היאך, ילך הגוי הלז, ויחלק ביתו לשלשה חלקים, אחד ישאיר לעצמו, ושנים האחרים מזבין לה לתרי ימכור לשני גוים אחרים, ונמצא שיש כאן שכונה של שלשה גוים?

אמר אביי: א"לפני" מפקדינן, אנו מצווין לא למכור להרבה גוים, ואילו אלפני דלפני לא מפקדינן. אין אנו מצווין לחשוש שמא גוי הקונה יעשה ממנו שכונה. כי הוא חשש רחוק.⁽⁷⁾

שנינו במשנתנו: אף במקום שאמרו להשכיר — לא לבית דירה אמרו.

והגמרא מדייקת הלשון "במקום שאמרו להשכיר" —

מכלל זה אתה למד, דאיכא דוכתא, שיש מקומות, דלא מוגרי. שאסור להשכיר בתים לגוים. ומשמע, שהסיפא של המשנה נשנית כא-ב

לארץ, ומן התורה מותר למכור בה בתים ואף שדות. ולכן, שדה, דאית בה תרתין — גזרו בה רבנן מכירת שדות אטו מכירה בארץ ישראל. אך על שכירות שדות לא גזרו, משום שהיא גזירה לגזירה —

בתים, דלית בהו תרתין — לא גזרו בהו רבנן אף במכירה אטו מכירה בארץ ישראל.

עוד אמר רבי יוסי: ובחזן לארץ, מוכרין אלו ואלו.

ומבארין: מאי טעמא? למה לא גזרו כלל?

כיון דמרחק, שהיא רחוקה מארץ ישראל, לא גזרינן כלל, ואילו בסוריא גזרו במקצת, היות והיא קרובה לארץ ישראל.

אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי.

אמר רב יוסף: אף שהלכה כרבי יוסי, ומותר להשכיר לגוים בתים בארץ ישראל ולמכור בסוריא [ובחזן לארץ], ובלבד שלא יעשנה שכונה של גוים.⁽⁶⁾

וכמה היא שכונה?

לארץ. ועיין בשפתי כהן ס"ק ט"ו ובדגול מרובה.

והטור כתב שאיסור זה הוא ב"שכונת היהודים". ומבארו הבית יוסף: משום שבזמנינו העיירות מלאות בתי גוים, וכל שאינו בשכונת היהודים, מה יש בכך?

7. כן מפרש רש"י. והסכימו אתו התוס', וכתבו שהגמרא משתמשת בנוסח זה ל"סימן בעלמא".

אשר תדרוך כף רגליכם בו לכם יהיה".
6. הטעם כתבו התוס': שלא יבא היזק לישראל. והמאירי כתב: משום שאי אפשר להגוים בלא עבודה זרה.

הרמב"ם סובר שאיסור זה הוא בארץ ישראל, ומשמע מדבריו שבחזן לארץ מותר אף ליותר משלשה בני אדם.

אבל הריטב"א והטור ושולחן ערוך [יורה דעה סימן קנא] כתבו שאיסור זה שייך אף בחזן